

דרוש לסיום מסכת שבת.

דרשתי בסעודה החברה ש"ס- ביומא דהילולא של מו"ח זלה"ה ביום ה' תמוז תרצ.

שפיר שיבח גם גזירה דמי שהחשיך, אבל רבי יהושע היה מתלמידי הלל, וידע שרבו לא הסכים לגזירה רק מצד ההכרח, על כן גינה את הגזירה שלא גזרו יפה, עיי"ש ודפח"ח.

ד. לפי זה הסברתי לפי פירוש רש"י ז"ל, דמעיקרא קודם גזירת י"ח דבר, גם כן לא חללו שבת במלאכה דאורייתא ח"ו אם הזדמן לאדם שהחשיך לו בדך, אלא שהתירו לישא את החפצים ע"י איסור שבות דרבנן, כגון ע"י נכרי, חמור, חרש שוטה וקטן, או פחות פחות מד' אמות. אך קודם הגזירה לא חילקו בין השבותין, לבחור בשבות הקל ביותר, כי סברו שכל השבותין שוין בחומר האיסור, על כן באו תלמידי שמאי וגזרו בעת גזירת הי"ח דבר, שגם בשבותין אין להתיר רק בשבות הקל ביותר קל, ותקנו סדר ההצלה על דרך זה, דאם אפשר בנכרי אז דווקא בנכרי, ואי ליכא נכרי רק בחמור, ואי ליכא חמור אז מותר אפי' ע"י חרש שוטה וקטן, ותקנה דפחות פחות מד' אמות העלימו לגמרי, ולא החליטו בו אם חמור הוא מג' הראשונים או קיל מהם, ומתוך כך לא ידעו פשוטי העם להציל על ידי העברה פחות פחות מד' אמות, כי סברו אולי חמור הוא מכולם, ועל כן העלימו תקנה זו משום דבעלי הגזירה סבירא להו דבתקנה זו אסור להשתמש.

על כל פנים לפי הנ"ל מובן על נכון שמנו חז"ל בין גזירו הי"ח דבר גם תקנת מי

א. בסיומא דמסכת שבת אנו אומרים "הדרך עלך מי שהחשיך וסליקא לן מס' שבת". ואמרתי הכוונה בס"ד, דהנה המהרש"א בחידושי אגדות ריש פרק מי שהחשיך הקשה, איך הכלילו רבותינו ז"ל הך דמי שהחשיך וכו' ונותן כיסו לנכרי, בתוך גזירת י"ח דבר, דהרי שם גזירה אינו שייך אלא על דבר שהוסיפו לאסור על דבר האסור מן התורה, אבל בהך דמי שהחשיך שלא אסרו שום דבר, רק נתנו עצה טובה איך שיביא האדם חפציו באופן שלא יבוא לכלל איסור, למה נחשב בסוג גזירה יעו"ש.

ב. ולהסביר ענין זה, וגם להסביר מה שנחלקו רש"י ותוס' בפירוש גדשו סאה ומחקו סאה שנחלקו בה ר' אליעזר ור' יהושע בסוגיא דריש פרק מי שהחשיך (קנג ב), צריכין לחקור מתחילה האיך היו ישראל נוהגים קודם גזירת י"ח דבר אם החשיך לאדם בדרך והיו אצלו חפצים, דלענ"ד בזה תלוי החילוקי דעות שבין רש"י ותוס'.

ג. ואקדים תחילה דבר נכון שראיתי בפני משה על הירושלמי, דלכן פליגי רבי אליעזר ורבי יהושע בגדשו סאה ומחקו סאה, דאזלי לשיטתם, דהרי גזירת י"ח דבר נעשו על פי דעת בית שמאי, דהרי תלמידי הלל לא רצו לגזור, ורק ע"י מניין הכריחו בית שמאי לקבל גזירתם, כמבואר בפ"ק דמס' שבת (ז) (א). ועל כן רבי אליעזר שהיה מתלמידי שמאי

שהחשיך, דהרי תוכן הגזירה היתה גזירת איסור, שאסרו לנהוג כמו שהיו נוהגים בתחילה שלא חלקו בין השבותין, ותקנו דאין רשאין להציל אלא ע"י השבות היותר קל, ואם כן שפיר הוי תקנת איסור, רק לעניין מה שהעלימו תקנת פחות פחות מד' אמות, בזה פליגי רבי אליעזר ורבי יהושע, דלרבי אליעזר דס"ל גדשו סאה גם בזה יפה עשו, דאם היו מתירים פחות פחות מד' אמות להדיא, אז היה מסתעף ממנו מכשולים שונים, כי היו מעבירין גם יותר מד' אמות, אבל ר' יהושע ס"ל דבזה לא יפה עשו, דלפעמים לא יאמין לנכרי, ועל ידי שסברו העם שחכמים אסרו פחות מד' אמות, יהיו מטלטלין להדיא, ולשיטתם אזלי כדברי הפני משה הנ"ל.

ה. אמנם תוס' הבינו מהירושלמי דבין ר' אליעזר ובין ר' יהושע אמרו לשבח, דהרי על שניהן נאמר שם יאות. ודוחק היה לתוס' לפרש יאות הראשון בניחותא ויאות השני בדרך תמיה, על כן תפסו התוס' דבאת שניהם אמרו לשבח, רק בזה פליגי דלר' אליעזר נהגו העם קודם גזירת י"ח דבר שחללו ממש במלאכה דאורייתא אם החשיכו בדרך, כי לא ידעו ליתן עצות לנפשם להציל על ידי שבותין ולא היו יכולין לעמוד על ממונן, ועל כן העבירו כיסיהן בעצמם בלי מגרעת, ולכן באו בעלי גזירת י"ח דבר ואסרו להם הוצאה גרידא, ותקנו להציל על ידי שבותין. ואם כן היתה גזירה זו תקנה גדולה לישראל שעל ידו ניצולו בני ישראל מחילול שבת דאורייתא, על כן סבירא ליה גדשו סאה, מה שאין כן רבי יהושע סבירא ליה דגם קודם הגזירה לא חללו ישראל שבת במלאכה דאורייתא מפני הצלת ממונן ח"ו, רק שקודם הגזירה נהגו להציל על ידי העברת פחות מד' אמות, ותקנו לישראל הצלות אחרות המבוארות במשנה, כגון ע"י

נכרי, חמור או חש"ו. ולפי פירוש זה, גם ר' יהושע מודה דהיתה תקנה טובה, רק סבירא ליה דלא היתה תקנה גדולה כ"כ כמו שסובר ר' אליעזר, ואזלי גם לפירוש זה לשיטתם כפי דברי הפני משה הנ"ל וק"ל.

אמנם מסקנת התוס' דאדרבה מהירושלמי מוכח גם כן כפירוש רש"י ז"ל, ואם כן הדרין למה שפירשתי בתחילה, דלפי זה תוכן התקנה היתה מבעלי גזירת י"ח דבר, שצריך להציל ע"י שבותין הקלים ביותר, ולהשגיח על כך בכל מה שאפשר, כן נראה לענ"ד.

ו. ועל פי הנחה זו נראה לענ"ד ליישב כמה קושיות שיש להקשות בסוגיא דידן. ראשית, דברי רש"י ז"ל שפירש בד"ה נותן כיסו לנכרי, מבעוד יום. והקשה עליו הרא"ש ג' קושיות, דמסוגיית הגמ' מוכח דאפי' משתחשך מותר למסור לנכרי, ואמרת, דודאי רש"י גם כן מודה דמותר למסור כיסו לנכרי אפי' משתחשך, רק היה קשה לרש"י דמלשון המשנה "נותן כיסו" משמע שמותר למסור הכיס מיד ליד, דהיינו שהישראל מותר לטלטל כיסו בידו ולמוסרו ליד הגוי, והיה קשה לרש"י דבשלמא שבות דאמירה הותר לו, דאי לאו הכי יצטרך להשליך כיסו, ואין אדם יכול לעמוד על ממונו, אבל טלטול מוקצה דאינו מוכרח לעשות, דהרי הנכרי יכול ליטול בעצמו את הכיס ממקום שמונח שם, ולמה יהיה רשאי ליתן הכיס מיד ליד, ואם מיירי משחשיכה, היתה המשנה צריכה לדקדק בלשונה ולומר "ישא כיסו נכרי", או "יביא כיסו נכרי", אם נאמר דמיירי משהחשיך כבר, כדי שלא נטעה דאפי' מיד ליד מותר. על כן סבירא ליה לרש"י דהמשנה מיירי מבעוד יום, ולכן שפיר נקטה מתניתין לשון "נותן כיסו לנכרי", דמבעוד יום אין לחוש כלל לטלטול מוקצה. אבל אם מדקדק שלא לטלטל הכיס, אז פשיטא דגם משתחשך ותר למסור לנכרי, דלענין אמירה לנכרי אין

חילוק בין אם מצוה מבעוד יום, או רק משהחשיך. ואתי שפיר לפי זה הא דמוכח בגמ' דאפילו משהחשיך מותר.

ז. ובזה נראה לענ"ד ליישב מה שקשה לי על הרמב"ם (פ"ו מהל' שבת הכ"ב) והשו"ע (סי' רס"ו ס"א) שפסקו בהך דינא דנותן כיסו לנכרי, דהיינו להוליכו לו, ולמוצאי שבת לוקחו הימנו, דמנא להו הא שאינו רשאי לקבל ממנו בשבת. והגם שמהתוספתא (פ"ח דשבת הל' יב) מוכח כן מסיפא, דמסיים שם במה דברים אמורים בנכרי מכירו, אבל בשאינו מכירו מהלך אחריו עד שמגיע לביתו, יעו"ש, מוכח דס"ל כן. אבל גם על לשון התוספתא קשה, דהרי ברישא לא תני רק סתמא כמו במתניתין נותן כיסו לנכרי, ואיך מרומז שם האי דינא דאינו רשאי ליקח ממנו בשבת, דיהיה שייך לומר בסיפא במה דברים אמורים וכו'.

אמנם לפי הנ"ל ניחא, דלפי הרמב"ם מתני' מיירי משחשיכה, ואם כן על כרחך אינו רשאי ליתנו מיד ליד, מפני טלטול מוקצה בידים, ואם כן על כרחך צריך לומר דנותן לאו דווקא, וקשה למה תני מתניתין לשון "נותן" דאפשר למיטעי בהו, על כן סבר הרמב"ם דמשום זה נקט רבינו הקדוש לשון "נותן", דאתי לאורויי דצריך לתנו לו במתנה על מנת להחזיר אחר השבת, ולא שיקח מידו בשבת, ומדויק לפי זה שפיר גם לשון התוספתא ומבואר דינו של הרמב"ם גם במתניתין והבן.

ח. וחשבתי על פי זה ליישב דברי הרמב"ם (פרק כ' מהלכות שבת ה"ו) שכתב דאם מניח כיסו על גבי בהמה, מניחו עליה כשהיא מהלכת, וכשתרצה לעמוד נוטלו מעליה כדי שלא תעמוד והוא עליה, וכדי שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה, ואסור לו להנהיגה ואפילו בקול כל זמן שהכיס עליה כדי שלא יהיה מחמר בשבת, עכ"ל. והקשה עליו

הרשב"א דמשמע מלשונו דצריך ליקח החפץ מעל הבהמה קודם שתעמוד, כדי שלא תהיה שם אפילו הנחה, ומסוגיא דידן דאמרו "כשהיא מהלכת נותנו עליה וכשהיא עומדת נוטלו הימנה", מוכח דאין צריך לדקדק ליטלו הימנה קודם שתעמוד, דכיון דהיה נזהר שלא תעשה הבהמה עקירה סגי בזה אפילו אם תעשה הנחה אין בכך כלום.

ועוד הקשו עליו הראשונים במה שאמר דצריך ליזהר שלא להנהיגה אפילו בקול כל זמן שהחפצים עליה, הא בגמ' מסקינן דכל שבחבירו פטור אבל אסור בבהמתו מותר לכתחילה, ואם כן היה מותר לכתחילה לחמר אחריה. ועיין בהרב המגיד שם שנדחק מאד בישוב קושיא זו.

ט. ועלה ברעיוני ליישב, דלהרמב"ם היה הכרח לפסוק כן, מטעם שהיה קשה לו בסוגיא דידן ג' קושיות:

א. קושיית הראשונים למה הקשו בגמרא והלא מחמר, ולא הקשו הלא עובר על שביתת בהמתו.

ב. הקשו בגמרא אם כן חבירו נמי, ועל זה הוכרח רב פפא לתרץ כל שבחבירו פטור, בבהמתו מותר לכתחילה. הא כבר הקשו הראשונים דאי מותר לכתחילה אם כן אמאי אמרינן אם יש עמו נכרי מניחו דוקא על נכרי ולא על החמור, הא חמור מותר לכתחילה, ותירצו כיון דלא יהיה נזהר להניח על החמור כשהוא מהלך יהיה איסור דאורייתא, על כן נכרי קיל. לפי זה מאי פריך הש"ס אם כן חבירו נמי, הרי הא דלא התירו להניחו על החמור רק בשעת הדחק שאין עמו נכרי, משום דחששו שמא ישכח ולא יהיה נזהר, אם כן פשיטא דעדיף להניח על החמור מלהניח על חבירו, דהרי בחמור אפילו ישכח ויניח קודם שמהלכת לא יעבור רק על איסור לאו דמחמר, מה שאין כן

בחבירו יעבור על איסור סקילה, וצע"ג לענ"ד.

ג. קשה על תירוצו של רב פפא דכל שבותין בבהמה מותר לכתחילה, דהא בפסחים (סו ב) אמרו בהדיא דשבותין אסורים מדרבנן אפילו בבהמה, דהרי שם הקשו על העברת הסכין ע"י הבהמה- הלא מחמר הוא, ותירצו מחמר כלאחר יד הוא. והקשו על זה מחמר כלאחר יד נמי נהי דאיסור תורה ליכא, אבל מדרבנן מיהא איכא. ותירצו דהיינו דקמיבעי להו וכו' עי"ש. וא"כ הרי לפנינו סתירה בין הסוגיות.

וראיתי במחצית השקל (סי' ש"ה ס"ק ו) שהרגיש בסתירת הסוגיות ודחק עצמו מאד ליישב, דרב פפא לא אמר מותר לכתחילה רק לעניין איסור שביתת בהמתו, אבל לעניין איסור מחמר כולי עלמא מודי דאפילו בשבותין שייך מחמר, על כל פנים מדרבנן. ולענ"ד זה דוחק גדול מאד, דהרי רב פפא בסוגיא דידן סובב על קושיית הגמ' והלא מחמר הוא, ואם כן כל השקלא וטריא אזיל לעניין איסור מחמר, ואם כן רב פפא ודאי על מחמר אמר דינו מותר לכתחילה.

י. על כן כדי ליישב כל הקושיות החמורות הנ"ל, נראה לענ"ד דהרמב"ם סובר דהא דהקשו בגמ' אם כן חבירו נמי, היינו משום דסתמא דגמ' סבירא ליה עדיין כסבת רמי בר חמא להלן, דהמחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת, ובמזיד חייב סקילה. ואם כן אין שום חילוק בין עשה בעצמו מלאכה או על ידי בהמתו. על כן שפיר הקשו אם כן חבירו נמי, דהרי אם אנו חוששים שישכח ולא יהיה נזהר להניחו כשהיא מהלכת, אם כן אפילו בחמור יעבור על איסור סקילה, ואם כן אין שום חילוק בין אדם לחמור. ומפני חומר הקושיא צריך רב פפא לאסוקי דקי"ל כל שבחבירו פטור אבל אסור בהמתו

מותר לכתחילה, דבמלאכה שעל ידי בהמתו לא גזרו על שבותין, דלא שכיח הוא.

אבל לדידן דקיימא לן כרבא להלן, דעל מחמר אינו חייב שום אונש בית דין, לא חטאת ולא סקילה ולא מלקות כמבואר בסוף הסוגיא יעו"ש, אם כן שוב לא יקשה כלל קושיית הגמ' אי הכי אפילו חבירו נמי, דהרי חמורו קיל טפי, וכאשר ביארתי (בקושיא אות ב), אם כן לא צריך לאסוקי לתירוצו של רב פפא דבהמתו מותר לכתחילה, וקיימין על פי סברא כיון דעל כל פנים לכולי עלמא מחמר איסור דאורייתא הוא ודאי גזרו בו רבנן איסור שבותין, דלא חלקו רבנן בגזירתן. על כן בסוגיא דפסחים דאזלינן התם ודאי אליבא דהלכתא, שפיר נקטו לכללא דמחמר כלאחר יד על כל פנים מדרבנן אסור, ומיושב שפיר סתירת הסוגיות.

ומיושב גם כן דהגמ' פריך והלא מחמר, ולא פריך והלא עובר על שביתת בהמתו, דכאן אזיל הש"ס לפי שיטת רמי בר חמא דמחמר חייב חטאת וסקילה, אם כן ניחא ליה למפרך מאיסור חמור וק"ל.

יא. לפי זה יהיה מיושב שפיר פסקיו של הרמב"ם הנ"ל (אות ח), שנראה לכאורה שהוא נגד סוגיתנו, אמנם לפי הנ"ל ניחא, דהרי סוגיא דידן אזיל לפי שיטת רמי בר חמא דמחמר חייב סקילה וחטאת, אם כן על כרחך צריכין לאסוקי דכל שבחבירו פטור אבל אסור בבהמתו מותר לכתחילה, דלא גזרו כלל בשבותין דבהמה. אם כן כיון דמותר לכתחילה, אין אנו מחויבין לגרוע ולהקטין האיסור, דהרי לית ביה איסור כלל. על כן שפיר אמרו בגמ' דאין צריך לדקדק רק שלא יעשה שניהן עקירה והנחה יחד, דאז יהיה איסור תורה, אבל אם כבר נזהר שלא לעשות עקירה, אין צריך להקפיד שלא יעשה גם הנחה, דהרי על הנחה לבדה לא גזרו רבנן

בבהמה איסור כלל, ולכן לא שייך בו החובה להקטין האיסור בכל מה דאפשר.

וכן שפיר מובן עתה הא דלא אמרו בש"ס דידן דצריך ליזהר שלא לחמר אחר החמור בקול כל זמן שכיסו עליו, דכיון שלא גזרו עליו שבותין אין על זה הקפדה.

אמנם הרמב"ם ז"ל דאזיל לפי ההלכתא, וכסתמא דש"ס בפסחים דאפילו במחמר גזרו שבותין, שפיר פסק דצריך ליזהר שלא הבהמה לא עקירה ולא הנחה כלל, וגם שלא יחמר אחריה בקול, דכיון דשייך ביה איסורא דרבנן ורק משום הצלת ממונו התירו, הרי אנו מחוייבין להקטין ולגרוע האיסור כל כמה דאפשר, דהרי זה היה כל תוכן הגזרה דמי שהחשיך, וכמו שכתבתי בתחילת דבריני יעו"ש.

יב. ולפי זה מה שכתב המגן אברהם (בסי' רס"ו ס"ק ז', וכן בסי' ש"ה ס"ק ו) דבבהמה לא גזרו על שבותין, ומוכיח הדבר מהא דאמר רב פפא דבבהמתו מותר לכתחילה, לפי הנ"ל אין ראיה להלכה, דהרי רב פפא לא אמר כלל זה רק למאן דאמר דסבירא ליה דמחמר חייב חטאת וסקילה, מה שאין כן לדין הרי מצינו סתמא דש"ס בסוגיא דפסחים דסבירא ליה דגם במחמר גזרו על שבותין. ועל כרחק צריך לחלק בין מחמר לשביתת בהמתו, דבשביתת בהמתו כיון שהאדם אינו עושה שום מעשה, רק הבהמה עושה כיון שהאדם אינו עושה שום מעשה, או על ידי גרמא של עכו"ם, באופן זה לא מצינו שגזרו בה שבותין, וכמו שכתב הבית יוסף בסי' ש"ה בד"ה מי שיש. אבל במחמר שהאדם עושה גם כן מעשה עמה, גזרו חכמים על שבותין גם כן.

יג. ובזה יש ליישב מה שהקשה הבית יוסף (באותו סימן בד"ה אין רוכבין) על דברי הירושלמי שנתן טעם על אין רוכבין על גבי

בהמה משום שביתת בהמתו, הא חי נושא את עצמו, ובשבותין לא גזרו בבהמה, אבל לפי זה ניחא, כיון דהישראל בעצמו רוכב על גבי בהמה הרי הוא כמחמר, דעל ידי זה גורם להבהמה שתלך כדאיתא ביורה דעה (סי' רצ"ז סעיף י"ב) דאסור לישב בקרון שהיו מושכין אותו כלאים, דישיבתו גורמת להם שימשכו העגלה, ואם כן הא דקאמר בירושלמי "שביתת בהמתו" לאו דווקא, אלא כוונתו לאיסור מחמר, ובמחמר אפילו שבותין גזרו, כן נראה לענ"ג ברור.

יד. ועל פי זה ביארתי הכוונה בנוסח "הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מס' שבת", דהרי מי שלמד מסכת שבת מרישא ועד סיפא, הרי מצא בכמה מקומות שהקילו חז"ל בשבותין, כגון במקום מצוה, צער, חולי או הפסד, ואם כן יש לחוש שיהיה קל בעיני האם שבותין, ויקיל לעצמו בנקל במקום שיהיה אפי' צורך כל דהו, כי ידמה מילתא למילתא, ובאמת מצינו בהרבה מקומות שהעמידו חכמים דבריהם אפי' במקום מצוה כגון הזיה אפילו במקום פסח דמצוה שיש בה כרת הוא (פסחים ס"ט ע"א), אלא על כרחק דאין מדמין גזירות חכמינו ז"ל זה לזה, ואין לך להתיר אלא במקום שמצינו להדיא בפוסקים להתיר, (עיין במגן אברהם סי' ש"ה ס"ק י"א). ועוד שישנם רבים המקילים להוציא חפצים על ידי ישראלים קטנים, וכבר צווח על זה מרן החתם סופר (בחלק ו' סימן י"ג) יעו"ש ועוד הרבה אחרונים. על כן כשמסיים מסכת שבת בא נוסח הסיום להזהיר אותנו הדרן עלך מי שהחשיך, דהיינו שנחזור על תחילת הפרק, ומשם נראה כמה דיו נשפך וכמה קולמוסין נשתברו על עניין זה לברר איזה מן השבותין קיל, ואיזה מן השבותין חמור יותר, כי אפילו במקום שהתירו חכמינו ז"ל לעבור על שבותין, מכל מקום לא התירו רק הקל יותר, כי זה היתה

דמתעסק בעלמא אנא למען לא אהרהר בדברי תורה. אמנם עדיין קשה להרהר בבנינים נאים וציורים יפים. ועל כרחך צריך לומר דזה היה נראה בעיניו לדבר יותר קל, דהרי מדידה גופא אין בה שום מלאכה, ואסור רק משום עובדא דחול, ועל כן במתעסק קיל יותר, מה שאין כן בהרהורים הנ"ל יש סברא לאסור משום שאינה מנוחה שלימה, וכנ"ל, ולכן בחר במדידה. אמנם מנא ידעינן דאפילו בדבר של התיר יש לבחור הקל מחבירו, על זה באה התשובה הדרן עלך ריש פרק מי שהחשיך, ומשם תראה מה שקשה לך בסליקא דמסכת שבת, וק"ל.

עיקר גזירתם. וגם במי שהחשיך לא התירו רק הקל יותר, כי זה היתה עיקר גזירתם. וגם במי שהחשיך לא התירו רק משום דאין אדם יכול לעמוד על ממונו, אבל במציאה או בגזירת שלטון שאינו בהול, או שאין לחוש שיעבור על איסורא דאורייתא, אז לא התירו שבות אפילו במקום הפסד, כמבואר כל זה ברא"ש ור"ן ורשב"א (בסוגיא שם). משם יקח אדם מוסר שלא יהיה קל בדעתו להתיר שבותין רק היכא שמפורש בהדיא, כי שבותין של חכמינו ז"ל המה חמורין לפעמים כגופה של תורה. ובמוסר זה סליקא מס' שבת-סלק עצמו ממס' שבת, וק"ל בדרך מוסר.

טו. אמנם באופן שני יש לתרץ, דהרי בסוף מס' שבת הביא הש"ס עובדא דעולא חזיא לרבה בר רב הונא דיתיב באוונא דמיא וקא משח ליה, אמר ליה מדידה דלאו מצוה מי התירו, אמר ליה מתעסק בעלמא אנא, עכ"ל הגמ'. ויש לתמוה, אטו אבה בר רב הונא היה אדם מן השוק ח"ו שהיה מתעסק במדידה כדרך הנערים. אמנם יש לומר על פי מה דקי"ל (באורח חיים סי' פ"ה סעיף ב) דאסור להרהר בדברי תורה בבית המרחץ, וכתב שם המגן אברהם (בס"ק א) דלכן תלמיד חכם יחשוב שם בעסקיו, כדי שלא יבוא לידי הרהור. והובא במצית השקל (שם) דבשבת שאסור להרהר בעסקיו, יחשוב בבנינים ובציורים נאים, יעוי"ש. אמנם עיין בטו"ז (סי' ש"א ס"ק א) דאפילו ההרהור בבנינים ובציורים נאים יש סלקא דעתך לאסור, משום דאינה מנוחה שלימה ושלוה, רק משום דעונג הוא לו יש להתיר, יעוי"ש. ואם כן יש לומר דרבה בר רב הונא יתיב במרחץ באוונא דמיא, ועל כן למען לא יהרהר בדברי תורה היה מתעסק עצמו במדידה כדי שלא יחשוב בדברי תורה. אמנם עולא סבר דיש לו איזה נפקא מינא במדידה, ועל כן מקשה לו מדידה שאינה של מצוה מי התירו, ותירץ לו